

Ecclesiarum ac diocesum particularium, eo utique modo quo, verbi gratia, Conimbricensis est unicus Episcopus totius diocesis suæ, in qua potest habere vicarium unum, vel plures, non tamen alium Episcopum. Hoc igitur modo fingere universalem Episcopum totius Ecclesiæ, contra jus divinum est, et ideo vox illa universalis Episcopi, in hac significatione usurpata, profana est et sacrilega. Alio modo potest dici universalis Episcopus, qui per modum causæ universalis jurisdictionem habet in totam Ecclesiam, non excludit autem particulares Episcopos, qui et veri Episcopi sint, et quasi causæ proximæ habentes ordinariam jurisdictionem sub Pontifice Summo. Et in hac significatione sumpta vox illa in se quidem non est profana, quia rem veram, et maxime sacram, et Ecclesiæ necessariam significat, tamen ut usurpata a Patriarcha Constantinopolitana profana erat, et plena superbiæ et præsumptionis, quia per eam sibi tribuebat quod non habebat. Et ob contrariam rationem, attributa in eo sensu Pontifici Romano non est profana, sed veritatem significat, et ideo in Concilio Chalcedonensi Leoni Papæ attributa est, ut Gregorius Papa in dictis epistolis sæpe testatur. Et in eodem sensu æquivalentia nomina a Conciliis et Patribus Episcopo Romano sunt attributa, ut esse *caput universalis Ecclesiæ*, in Concilio Chalcedonensi, act. 16; *habere curam universalis Ecclesiæ*, Leo, epist. 82; Euseb., epist. 3; Dionys., epist. 2; *Rectorem domus Dei*, Ambros., 1 ad Timoth. 3; denique *Episcopum universalis Ecclesiæ*, ut sæpe vocatur in epistolis Pontificiis supra allegatis, et in Concilio Chalcedonensi, act. 3, et in multis aliis epistolis Episcoporum vel principum scribentium ad Pontifices Romanos, quæ in Actis Conciliorum, et inter epistolas Pontificias referuntur, et specialiter videri possunt quæ in Concilio Chalcedonensi, act. 3, leguntur.

7. *Cur Gregorius nomen universalis Episcopi devitarit.* — Nihilominus tamen Gregorius nomen universalis Episcopi repudiavit, tum propter humilitatis excessum; nam in hoc melius dicere potuisset rex Angliæ excessisse Gregorium, non per ambitionem, sed propter humilitatis exemplum; tum etiam ut efficacius superbiam Constantinopolitani Episcopi cohiberet; tum denique quia propter vocis ambiguitatem posset alios Episcopos offendere, et hac ratione sæpius utitur Gregorius, et quia hoc periculum in usu aliarum vocum non invenitur, ideo alias detestatus non est.

Et per hæc etiam responsum est ad Pelagium Papam, nam eadem ratione, qua Gregorius, motus est, ut ex verbis epistolæ primæ est manifestum, et simul in eadem epistola Romanum Episcopum vocat caput omnium Ecclesiarum.

8. De nomine autem Summi Pontificis nunquam dubitatum est, ut testatur Justinianus imperator, in Authentico de Ecclesia Romana, collat. 1, dicens: *Ut legum originem anterior Roma sortita est, ita et summi pontificatus apicem apud eam esse, nemo est qui dubitet*; imo Concilium Chalcedonense Leoni, in epistola ad eum, dicit: *Summitas tua, etc.*; et Gregorius, lib. 1 Dialog., c. 4, referens historiam de Equitio, ait: *Equitius cepit immensas gratias omnipotenti Deo agere, asserens quod se per Summum Pontificem visitasset, cum nuncius a Pontifice missus ei dixisset, quia pater ejus apostolicus Pontifex eum videre vellet.* Hieronymus vero, in Præfatione ad Evangelia, Damasum vocat *summum sacerdotem*, quod perinde est. Canon ergo ille Concilii Carthaginensis et Africani non intelligitur de Romano Pontifice, sed de Primate Africano, ut recte Glossa exposuit in cap. 3, distinct. 99. Neque enim provincialia seu nationalia Concilia, quomodo Papa vocandus esset, statuere poterant; imo fortasse, ne Papæ fieret injuria, primatem suum Summum Pontificem appellari Patres illorum Concilio vetuerunt.

## CAPUT XX.

ALII OBJECTIONIBUS EX FACTIS IMPERATORUM, ET CONJECTURIS DESUMPTIS RESPONDETUR.

1. *Quarta regis objectio, et hujus capituli prima.*—Quarta objectio insinuat a rege in Præfatione, pagin. 60, Phocæ memoriam faciente, affirmanteque usque ad Phocæ tempora Pontifices Romanos imperatoribus paruisse. Unde indicat, quod alii Protestantes asserere solent, Phocam statuisse ut Romanus Episcopus primatum inter alios obtineret. Quibus aliqui ex historicis favere videntur, nam Beda, de Temporib., in Phoca, sic inquit: *Hic, rogante Papa Bonifacio, statuit sedem Romanæ et Apostolicæ Ecclesiæ caput esse omnium Ecclesiarum, quia Ecclesia Constantinopolitana primam se omnium scribebat.* Et eodem fere modo id narrant Paulus diaconus, in lib. 4 de Gestis Longobardorum, c. 11; et Anastasius Bibliothecarius, in sua historia; et

Antonius Sabellicus, Æneade 8, lib. 6; et Pomponius Lætus, in compendio Historiarum Romanarum, in Phoca, et plures alii eodem modo historiam referunt. Et propter illa sola verba persuadere volunt Protestantes, eo anno (qui fuit sexcentus septimus, ut Genebrardus cum aliis, vel sexcentus sextus, ut vult Baronius) incœpisse Romanum Pontificem habere primatum in universam Ecclesiam, præsertim in Orientalem. Quamquam neque in hoc sibi constent, nam Magdeburgenses, centur. 6, dixerunt Romanum Pontificem a Justino imperatore, anno 520 factum esse Patriarcham, nisi forte isti locuti sint de patriarchatu occidentali, illi vero de primatu, qui ad Orientalem etiam Ecclesiam extenderetur.

2. Alii dixerunt Romanam Ecclesiam a Constantino IV habuisse primatum, quia Platina, in Benedicto II, dicit, *Constantinum, Benedicti sanctitate permotum, ad illum sanctionem misisse, ut ille, quem clerus, populus, exercitusque Romanus Pontificem delegisset, eundem statim verum Christi Vicarium esse, omnes crederent, nulla vel Constantinopolitani principis, vel exarchi Italiæ expectata auctoritate, ut ante fieri consueverat.* Alii in Constantinum I hanc Romani Episcopi referunt dignitatem, quia in edicto Constantini, in capit. penult., d. 96, sic dicitur: *Constantinus imperator, quarta die sui baptismi, privilegium Romanæ Ecclesiæ Pontifici contulit, ut in toto orbe Romano sacerdotes ita hunc caput habeant, sicut iudices regem.* Et postea ponuntur late verba privilegii, quæ etiam referuntur in 1 tom. Concil., et approbantur a Gelasio, cum Concilio 70 Episcoporum. Et eisdem fere verbis utitur Leo IX contra Michael., c. 10. Atque hinc alii dixerunt a Concilio Nicæno datum esse privilegium Ecclesiæ Romanæ; nam Leo IX supra dicit Pontificem a nemine iudicari posse, *Beatissimo et Apostolico Pontifice Sylvestro decernente, et Constantino Augusto spirituali ejus filio, cum universa Synodo Nicæna approbante.* Similesque locutiones inveniuntur in Concilio IV sub Symmacho, et in aliis supra allegatis. Alii denique ad tempora quidem Apostolorum hanc referunt institutionem, dicunt tamen apostolicam esse, non divinam, quia interdum dicunt antiqui Pontifices Petrum, volentibus aliis Apostolis, in principem eorum constitutum fuisse. De quibus et aliis erroribus videri possunt Turrecrem., lib. 2 de Eccl., c. 39 et seq.; et Bellear., lib. 2 de Pontif., c. 17.

3. *Primatum Pontificis ab imperatoribus esse non potuisse convincitur.* — Verumtamen hæc omnia neque fundamentum habent, neque verisimilitudinem ullam, quia primatus Ecclesiæ Romanæ antiquior est omnibus imperatoribus christianis, ut ex traditione antiquissima supra demonstratum est. Præterquam quod etiam probavimus temporales reges nullam habere spiritualem potestatem vel jurisdictionem, qua de rebus ecclesiasticis possint disponere. Primatus autem ecclesiasticus spiritualis et supernaturalis est, ut probavimus; quomodo ergo poterant imperatores illum instituere, aut conferre? Denique probavimus dignitatem hanc esse ex Christi institutione, et ex vi illius durare per continuam successionem, semperque ex eodem divino jure transire ad Romanum Pontificem, supposita determinatione ad talem sedem a Petro facta; ergo vanum est quærere institutionem hujus dignitatis ab imperatoribus. Quin potius neque a Conciliis vel Patribus, neque ab Apostolis, sed ab ipso Domino initium habuit, ut Anacletus et alii Pontifices supra relati testantur, et ex Evangelio ita a Patribus intellecto probavimus. Unde ubicumque scriptum inveniatur ab aliquo ex Patribus, vel scriptoribus catholicis, Romanam Sedem ab aliquo Concilio, vel a Patribus habere Primatum, sensus est, habuisse non tanquam ab instituente vel donante, sed ut a declarante, vel defendente seu conservante talem dignitatem; sic enim Concilium Nicænum declaravit Romanum Episcopum habere primatum in omnes, et addit *semper etiam habuisse.* Optime vero Nicolaus I, in epist. ad Michaelem imperatorem, dixit: *Privilegia huic sanctæ Ecclesiæ a Christo sunt donata, a Synodis non donata, sed celebrata et honorata.* Sic dixit Justinianus imperator in Authentico de Ecclesiast. tit., cap. 1: *Sancimus secundum definitionem Synodorum, sanctissimum senioris Romæ Papam primum esse omnium sacerdotum.*

4. *Ad Phocam.* — *Objectioni occurritur.* — *Phocas solum Pontificis primatum tutatus est.* — Quod ergo rex Angliæ dixit, ante Phocam Romanos Pontifices paruisse imperatoribus, ad sequentia capita spectat, ubi de comparatione utriusque potestatis agemus, et id falsum esse ostendemus. Quod vero insinuat, et clarius contendunt alii Protestantes, Phocam aliquid potestatis vel jurisdictionis Romano Pontifici contulisse, falsum est, et aut ex ignorantia, aut (quod verisimilius est) ex malevo-

lencia Protestantium introductum. Est enim ex dictis in præcedenti puncto recolendum, inter Gregorium et Joannem Constantinopolitanum fuisse contentionem de vocabulo *universalis*, quæ non tam fuit de re, seu de potestate ipsa (nam Joannes ipse, ut vidimus, subditum se esse Gregorio fatebatur), quam de titulo, qui propter aliorum offensionem, superbiam et periculum transeundi in schisma, Romanis Episcopis maxime displicuit. Cum ergo Pelagius et Gregorius, neque suis monitis, neque interventu imperatorum, Joannem Constantinopolitanum ad suam sententiam, et sanio rem mentem trahere potuissent, et Cyriacus, Joannis successor, in eadem dementia perseveraret, Bonifacius III, qui post Sabinianum unius tantum anni Pontificem Gregorio successit, apud Phocam obtinuit, ut Cyriacum compelleret illum titulum non usurpare, declarando soli Ecclesiæ Romanæ posse competere, ut recte Platina, in Bonifacio III; Blondus, lib. 9, Decad. 4; Genebrar., in Chronico ann. 607; et Baronius, in Annalib. ann. 606, declararunt. Estque per se evidens, quia multo ante Phocam in Concilio Nicæno et aliis declaratus fuerat Sedes Apostolicæ primatus, et specialiter in Concilio Chalcedonensi proclamatus fuerat Romanus Pontifex universalis Episcopus, quamvis Pontificum modestia ac moderatio nomen illud acceptare noluerit. Advertit etiam Baronius Cyriacum non negasse subjectionem et obedientiam Romano Pontifici, quia statim post electionem suam responsales suos simul cum Epistola synodali ad Gregorium Papam misit, ut ex eodem Gregorio habetur, lib. 6, epist. 31. Ex quo etiam constat, Gregorium nunquam fuisse conquestum de usurpata jurisdictione, sed de ambizioso titulo, aliis Episcopis, et maxime Sedi Romanæ injurioso. Igitur Phocas auctoritate sua Romanam Sedem defendit, et superbiam Cyriaci compressit, nihil vero novum Bonifacio contulit.

5. *Ad Justinum.* — *Ad Constantinum juniorem.* — De Justino autem nullam invenio historiam, quæ in auctoritate sit, referentem, Justinum seniore aliquid potestatis Romano Episcopo contulisse, non solum in illo anno quingentesimo vigesimo, verum etiam nec in toto tempore imperii sui. Nam licet cum magna fide et reverentia ad Hormisdam Papam sæpe scripserit, et ad Ecclesiam Romanam munera miserit, nunquam tamen specialia privilegia illi sedi contulit; unde igitur errorem illum, vel suspicionem ejus, hæretici su-

mere potuerunt? Præsertim quia ex actis in Concilio Chalcedonensi et multis aliis supra adductis, evidenter ostensum est primatum Ecclesiæ Romanæ ante Justinum in universo orbe fuisse notissimum. Atque eodem modo facile confutatur, quod de Constantino IV dicebatur, nam hic plus quam ducentis annis post Justinum imperavit; sed primatus Ecclesiæ Romanæ antiquior fuit Justino, et ideo ab illo esse non potuit; ergo multo minus a Constantino noviore oriri potuit. Neque verba Platinæ hoc indicant, sed solum imperatorem Constantinum cecidisse consuetudini, qua solebat consensus imperatoris vel hexarchi ad consummatam Pontificis creationem expectari; de potestate autem summi Pontificis nihil Constantinus locutus est, imo ex verbis ejus aperte colligitur, ipsum sensisse Pontificem rite electum statim esse Vicarium Christi.

6. *Ad Constantinum Magnum.* — Eadem responsio locum habet in Constantino Magno, nam ante illius conversionem Pontifex Romanus ecclesiasticam jurisdictionem in universa Ecclesia exercebat non solum in Occidente, sed etiam in Oriente, ut satis in superioribus ostensum est. Nihil ergo ad hanc potestatem pertinens Constantinus Ecclesiæ Romanæ contulit, sed quod invenit, id probavit et credit; imo etiam sua obedientia et subjectione recognovit, et in reverentiam et honorem tantæ dignitatis temporalia etiam bona Ecclesiæ Romanæ concessit, ut majorem honorem et splendorem illi conciliaret. Quod ex verbis ejusdem edicti constare potest. Nam in principio confitetur, Deum per Apostolos Petrum et Paulum mirabilia erga se operatum esse, *interveniente* (ait) *Patre nostro Sylvestro, et universali Papa.* Et infra sic inquit: *Quantam potestatem idem Salvator noster suo Apostolo B. Petro contulit in celo ac terra, lucidissime nobis idem venerabilis Pater edixit.* Et infra subjungit: *Judicavimus ut, sicut in terris S. Petrus Vicarius filii Dei videtur esse constitutus, etiam et Pontifices, qui successores sunt ipsius principis Apostolorum, principatus potestatem, amplius quam terrena imperialis amplitudo habere videtur, obtineant.* Interponit autem hæc verba, *concessam a nobis, et a nostro imperio*, quod intelligendum est de concessionem per consensum et recognitionem, non per propriam donationem, ne verba hæc repugnent præcedentibus, in quibus Petrum fuisse Christi Vicarium et Romanum Pontificem esse successorem ejus, confessus est, et

ideo ejus principatum præfert imperiali; non poterat autem imperator dare potestatem imperiali majorem. Vel etiam intelligitur concessisse sedi Petri splendorem et principatum temporalem in spiritualis honorem, ut ita in majori esset honore, quam ipsum imperium. Quod significant verba sequentia, in quibus valde notandum est, appellare imperium *terrenam potentiam, et terrenum thronum*, pontificatum vero *sacrosanctum, et sedem sacratissimam B. Petri*, etc.

7. *Ad Concilium Nicænum.* — Ad ultimam partem de Concilio Nicæno et aliis, patet etiam responsio ex dictis, et ex verbis Leonis IX, ibidem citatis; prius enim dicit, Pontificem a nemine judicari, *Sancto Sylvestro divinitus decernente*, hoc est, non a se statuente, sed jus divinum declarante; hoc enim verba in rigore indicant, et materia postulat; non enim poterat ipse auctoritate sua se ipsum eximere; declaravit ergo se divinitus exemptum. Et addit Leo, *Constantino Augusto, et Nicæna Synodo approbante et subscribente*, utique definiendo, declarando et promulgando tale esse divinum privilegium Apostolicæ Sedis. Et nihilominus addit Leo, Constantinum contulisse hoc privilegium, quod necessario intelligendum est juxta superioribus dicta, contulisse, scilicet, approbando, et ut observaretur statuendo. Et sic etiam dixit Joannes II, in epistola ad Justinianum imperatorem: *Romanæ Sedis reverentiam conservatis, et ei cuncta subjicitis, et ad ejus deducitis unitatem, ad cujus auctorem, hoc est, Apostolorum primum, Domino loquente, præceptum est: Pasce oves meas, quam esse omnium vere Ecclesiarum caput, et Patrum regulæ, et principum statuta declarant, et præteritis vestra reverendissimi testantur affectus.* Quibus verbis complectitur, quid Christus, quidve Patres et principes huic dignitati contulerint, nam a Christo est institutio et collatio potestatis cum præcepto pascendi, a Patribus vero est declaratio ac definitio, imperatoribus vero proprie competit recognitio et defensio. Denique idem cum proportionem dicendum est de Apostolis respectu Petri; non enim alii Apostoli contulerunt Petro potestatem, ut ex Evangelio constat, sed datam a Christo libentissime acceptarunt.

8. *Alia objectio ex conjecturis.* — Præter has objectiones, solent a Protestantibus aliæ fieri ex rationibus seu conjecturis petita, ut quod unus homo non possit Ecclesiam per universum orbem diffusam commode guber-

nare. Unde ad hoc persuadendum solent exaggerare, vel etiam fingere defectus, aut vitia quæ in aliquibus Pontificibus notata sunt, et Rex Angliæ non prætermittit insimulare quædam, quæ in electionibus Pontificum committi affirmat. Denique alii addunt vulgarem, et in multis rebus communem eorum objectionem, quia fit magna injuria Christo, si præter ipsum aliud constituatur totius Ecclesiæ caput.

9. *Solutio.* — *Plures ex Pontificibus regimini totius Ecclesiæ perfectissime satisfecerunt.* — Sed hæc parvi momenti sunt, nam si hoc Ecclesiæ regimen mere humanum esset, et solis humanis viribus, prudentiæ morali, aut solo naturali arbitrio peragendum esset, non immerito unius hominis capacitatem excedere judicaretur; quin potius fatemur neque ordinaria gratiæ auxilia ad id sufficere, nisi Deus longe majora et specialia offerret. Cum autem Christus Dominus et singularem providentiæ suæ præsentiam, et Spiritus Sancti assistentiam suo Vicario promiserit, et pro illius fide peculiariter rogaverit, quamvis humanæ fragilitati difficile sit onus spiritualiter gubernandi totum universum, non est tamen impossibile, nec ita moraliter difficile, quin plures Pontifices, et majori ex parte, egregie illud sustinuerint, et perfecte ac sancte impleverint. Eo vel maxime quod, licet unus sit supremus Pontifex, non tamen solus ubique et immediate gubernat, sed alios etiam Episcopos et Pastores in partem sollicitudinis ex divina institutione vocat, eisque, quantum expedit, partem suæ jurisdictionis communicat, sibi que majora et graviora, omnemque recursum ad conservandam unitatem et concordiam necessarium reservat. Atque hoc modo unius regimen non solum fit possibile, sed etiam ad unitatem Ecclesiæ conservandam fuit necessarium, ut ostendimus; imo etiam esset suo modo facile, nisi per errores et schismata perturbaretur.

10. *Criminationes hæreticorum refelluntur.* — Ad ea vero de quibus personas Pontificum eorum hostes criminantur, dicere imprimis possumus cum Augustino, epist. 163: *In illum ordinem Episcoporum, qui ducitur ab ipso Petro usque ad Anastasium* (nos dicamus usque ad Paulum V), *qui nunc eandem cathedram sedet, etiamsi quisquam traditor per illa tempora subrepsisset, nihil præjudicaret Ecclesiæ, neque innocentibus christianis, quibus Dominus prævidens de præpositis malis ait: Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt facere nolite,*

*dicunt enim et non faciunt, ut certa sit spes fidelibus, quæ non in homine, sed in Domino collocatur.* Deinde addere possumus quod idem Augustinus Donatistis respondit, lib. de Unico baptismo, contra Petilian., c. 16: *Quid opus est ut Episcoporum Romanæ Ecclesiæ, quos incredibilibus calumniis insectatus est, objecta ab eo crimina diluamus? Nam, licet de criminibus arguantur, numquid etiam convincuntur, aut convicti aliqua instrumentorum firmitate monstrantur?* et cætera, quæ eleganter prosequitur. Non negamus tamen aliqua peccata et scandala de aliquibus Pontificibus in historiis referri, sed hi et pauci sunt comparatione multitudinis tot illustrium et Sanctorum Pontificum, et mirum esse non debet quod in tanta multitudine pauci mali inventi sint, cum inter duodecim Apostolos unus traditor fuerit. Unde sicut iste apostolicam dignitatem non fædavit, ita neque ullus Pontifex pravus Apostolicam Sedem maculavit, quia nullus in eis fuit hæreticus, saltem qui hæresim publice docuerit, et vita mala sanctitatem sedis non diminuit. Et quod de personis Pontificum dicimus, de eorumdem electione dictum intelligatur. Nam quod rex Angliæ obmurmurat, nostra ætate accidisse ignoramus, et licet fortasse interdum commissum sit, in merito notatur ac reprehenditur, ac si frequens vel perpetuum esset, ideoque merito Bellarminus respondit: *Solemne est adversariis, id, in quo unus aliquando peccavit, ad omnes transferre.* Ac denique licet in tali electione homines ut homines interdum delinquant, non inde necessario fit, ut electio non sit ab Spiritu Sancto, qui novit malis bene uti, etiam ad dignam personam eligendam; et licet interdum propter sua occulta judicia, permittat ut in electione personæ erretur, nihilominus propter Ecclesiæ bonum et firmam institutionem Spiritus Sanctus assistit, ut rite electo, quicumque ille sit, suam conferat potestatem, et ita peccata hominum non obstant quominus uno vel alio modo electio ab Spiritu Sancto sit.

11. *Pontificis primatus non injuriam Christi, sed ejus singularem erga Ecclesiam providentiam præ se fert.* — Denique ad ultimam partem negamus, in injuriam cedere Christi, quod unum habeat in terris Vicarium, qui suo modo caput visibile militantis et visibilis Ecclesiæ sit, quia hoc est caput ministeriale; ipse autem Christus solus semper est caput principale. Sicut etiam supra de petra dicebamus, vel sicut Christus etiam in Scriptura dicitur, *Pastor animarum nostra-*

*rum*, 1 Petr. 2, quod non obstat quominus aliis hominibus dicatur: *Posuit vos Spiritus Sanctus Episcopos regere Ecclesiam Dei*, Act. 20. Nam, licet Christus sit *Princeps Pastorum*, supremus et principalis, ut dicitur 1 Petr. 5, nihilominus alii etiam sunt pastores tanquam ministri illius principis; imo isti etiam interdum principes appellantur, juxta illud: *Constitues eos principes super omnem terram*; omnes tamen sunt sub illo supremo principe. Ita ergo Papa et est Pastor, et Episcopus, et Princeps Pastorum et Episcoporum, utique mortalium, seu ministerialium, sub immortalis et absoluto principe. Atque eodem modo est ministeriale et mortale caput sub principali et immortalis. Et ideo hoc non solum non derogat dignitati Christi, sed etiam charitatem et potentiam ejus, et singularem erga Ecclesiam suam providentiam commendat.

## CAPUT XXI.

UTRUM PERSONÆ PRINCIPUM SEU REGUM TEMPORALIUM SPIRITUALI POTESTATI SUMMI PONTIFICIS SUBJECTÆ SINT.

1. *Potestas spiritualis et temporalis dupliciter inter se conferuntur.* — Quamvis in præsentis præcipue agendum sit de subordinatione, seu comparatione spiritualis et temporalis potestatis, nam ad illarum perfectam cognitionem hoc præcipue declarandum superest, nihilominus ab ipsis personis, in quibus tales potestates insunt, initium sumimus, quia fundamentum prædictæ subordinationis inde maxime pendet. Quod ut declarem, adverto, prædictas potestates, spiritualem et temporalem, posse comparari vel in nobilitate et excellentia, vel in subordinatione et subjectione unius ad alteram; hæc enim duo adeo diversa sunt, ut possint separari, ad eum modum quo in physicis facultatibus potest una esse excellentior alia (ut visus auditu), etiamsi una alteri in actione sua non subjiciatur vel subordinetur. Nunc ergo non comparamus has potestates in absoluta perfectione et excellentia; nam explicando distinctionem spiritualis potestatis a temporali, satis ostendimus illam esse excellentiorem ista, quod etiam ex professo docui in opere de legibus, et supposita distinctione utriusque potestatis, vix potest habere dubitationem. Quia spiritualis potestas est altior quædam participatio divinæ potestatis, perfectiores effectus, altiorem finem, nobiliorem originem, et quoddam esse divi-

noris atque excellentioris ordinis habens, ut variis etiam loquendi modis Patres ostendunt, quos in citatis locis adnotavi.

2. *Variæ quæstiones quæ ex unius potestatis ad aliam subordinatione oriuntur.* — Comparamus ergo has potestates in subordinatione ac dependentia unius ab alia, quæ vel inter ipsas potestates formaliter (ut sic dicam) cogitari potest, vel solum inter personas in quibus tales potestates existunt. Inquiri enim potest an una ex his potestatibus possit alteram ad suos actus applicare, vel ab eis cohibere; vel an persona habens unam potestatem subjiciatur habenti aliam quoad actus ad illam pertinentes, in quo etiam quæri potest an hæc subjectio reciproca, vel tantum ex altera parte sit. Quæ omnia, ut punctum difficultatis attingamus, de illis personis tractanda proponimus, in quibus hæc potestates in supremo excellentiæ gradu inveniuntur, ut sunt imperator et Pontifex Summus. Tres igitur resultant quæstiones. Prima est, an Summus Pontifex personas regum et principum temporalium habeat sibi spiritualiter subiectas. Secunda, an Pontifex habeat sibi subiectam non solum personam regis, sed etiam ejus potestatem temporalem, quantumvis supremam, ita ut possit illius actus præcipiendo dirigere, exigere, supplere vel impedire. Tertia his consequens est, an Pontifex, ratione suæ spiritualis potestatis, possit christianos principes non solum dirigere præcipiendo, sed etiam cogere puniendo, etiam usque ad regni privationem, si opus fuerit, quod est fere punctum et cardo totius controversiæ, et ideo accuratius tractandum est. Possuntque tres similes quæstiones e converso moveri, scilicet, an rex vel imperator personas Papæ vel aliorum Episcoporum habeat sibi in temporalibus et civilibus subiectas. Item, an rex sua temporali potestate possit spirituali dominari, in ordine ad suam gubernationem illam excitando aut cohibendo. Tertio, an possit rex præcipere Pontifici cum potestate coerciva, etiam usque ad depositionem. Ex his autem tribus posterioribus quæstionibus prima ad disputationem de exemptione clericorum a potestate civili pertinet, cui totum librum sequentem dicamus, et ideo ibi copiose tractabitur; hic vero solum de persona Pontificis aliquid attingemus, quantum ad solvendas aliquas objectiones fuerit necessarium. Secunda vero quæstio, supposita resolutione priorum quæstionum, nullam habet difficultatem, et ideo cum illis per quamdam

consecutionem expeditur. Tertia vero quæstio annexa est præcedentibus, et quatenus spectare potest ad Pontificem ut Pontifex est, in sequentibus etiam obiter expeditur; quatenus vero de Pontifice ut est homo vel civis, in sequenti libro simul cum prima resolvitur.

3. *Error Protestantium circa regum ad Pontifices subjectionem.* — In hoc ergo capite prima quæstio proposita tractanda est, in qua, sententia Protestantium est, regem temporalem, et in universum principem in temporalibus supremum nulli homini in spiritualibus esse subjectum, ac subinde nec potestatem regis a potestate alicujus hominis pendere. Qui error a Marsilio Paduano originem duxit, et illi maxime adhæsit Henricus VIII, rex Angliæ, quem nunc serenissimus Jacobus imitatur, ut non solum ejus facta, sed etiam verba, quæ in variis locis suæ Præfationis posuit, ostendunt. Nam in hoc sensu, pagin. 2, de temporalibus regibus ait: *Quos Deus in altissimo dignitatis gradu quasi suos vicarios et legatos ad exercenda judicia in suo solio collocavit.* Et clarius in pagin. 5: *Nam neque me Pontifice ulla ex parte inferiorem esse credam.* Et iterum ad reges, pagin. 10: *Quos Deus præcipuos in terris vicarios in administratione justitiæ esse jussit.* Et in eodem sensu dicit, pagin. 14, controversiam, quam cum suis subditis catholicis habet, non aliunde esse motam, *quam ab ambitiosa Pontificum tyrannide, quam illi contra auctoritatem Scripturarum, contra Conciliorum antiquorumque Patrum mentem, sibi in temporalia regum jura injuste usurparunt.* Tandemque ibidem concludit, in hac regum auctoritate asserenda (utique in hoc sensu) totam suam Apologiam impendisse. In quibus locis, licet interdum de subjectione in temporalibus loquatur, intelligit tamen de subjectione, tam directa quam indirecta; ut enim utramque a regibus excludat, spiritualem etiam negat, ideoque potestatem etiam spiritualem sibi arrogat, et in hoc fundamento tota ejus machina nititur.

4. *Fundamentum prædicti erroris.* — Cum hæc scriberem, liber Illustrissimi Cardinalis Bellarmini ad manus meas pervenit, in quo Guillelmo Barlaio, qui Pontificis potestatem in rebus temporalibus novo quodam modo negavit, respondet. Profitebatur enim ille habere Pontificem supremam potestatem in spiritualibus, etiam supra reges et imperatores, et nihilominus negavit subordinationem